

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Боротьба народів Азії і Африки за незалежність (1918 - 1945 рр.)

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

спеціальність: 032 «Історія та археологія»

вид дисципліни: вибіркова

історичний факультет

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету історичного факультету

"11" грудня 2019 року, протокол № 6

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Чувпило Олександр Олександрович, доктор історичних наук, процесор кафедри нової та
новітньої історії,

Програму схвалено на засіданні кафедри нової та новітньої історії

Протокол від 30 листопада 2019 року № 11

Завідувач кафедри нової та новітньої історії

(підпис)

Станчев М. Г.

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

Протокол від "14" червня 2019 року № 8

Голова методичної комісії історичного факультету

(підпис)

Тумаков А. И.

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчального курсу «**Боротьба народів Азії та Африки за незалежність (1918–1945 рр.)**» складена відповідно до вимог третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми підготовки аспіранта, спеціальності 032 «Історія та археологія».

Вона розрахована на один навчальний семестр і викладається на історичному факультеті.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета курсу** – розглянути боротьбу народів Азії та Африки за незалежність у 20–40-ті роки XX ст., проаналізувати політичну програму організацій, що її очолювали, світогляд і діяльність визначних національних лідерів країн Азії та Африки.

1.2. **Основні завдання вивчення дисципліни:** ознайомлення з історією масових антиколоніальних рухів в провідних країнах Азії та Африки в 20-40-і роки XX ст., аналіз їхньої політики і тактики, а також світогляду і діяльності визначних національних лідерів країн Сходу.

1.3. **Кількість кредитів** – 5.

1.4. **Загальна кількість годин** – 150.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна/ за вибором	
денна форма навчання	заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2	
Семестр	
3	-
Лекції	
30 год.	-

Самостійна робота	
120 год.	
Індивідуальні завдання	
Контрольна робота	
2	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти повинні досягти таких результатів навчання:

Здатність об'єднувати (синтезувати) та обговорювати нещодавні публікації в межах та поза областю дослідження.

Здатність використовувати критичні знання в громадській сфері, що підтверджено публікацією принаймні однієї оглядової статті та статті- огляду книги.

Здатність детально розробляти та презентувати переконливо групі кваліфікованих дослідників добре обґрунтований план дослідження для розв'язання важливої задачі.

Здатність завершити розширений оригінальний результат дослідження, що ґрунтується на критичному розгляді джерел та забезпечений необхідним науковим апаратом - таким, як нотатки, бібліографія та публікація відповідних документів.

Здатність презентувати результати дослідження в науковому та ненауковому контекстах, усно та письмово, у формі наукових семінарів, наукових зустрічей та громадських ініціатив (соціально орієнтовані робочі зустрічі).

Здатність підбирати матеріал для преси, об'єднання інформації з питань викладацько-професорських ініціатив, публікувати їх в пресі чи на веб-сторінці.

Здатність ефективно планувати час для отримання необхідних результатів.

Здатність знаходити, аналізувати та об'єднувати корпус документів з різних архівів; та джерел у дисертації та в попередньому дослідженні. 2. Опис навчальної дисципліни

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1.

Тема 1. Вступ

Визвольний рух афро-азійських народів як складова частина всесвітньої історії. Значення його вивчення. Періодизація визвольних змагань у міжвоєнний період. Теоретична основа курсу. Його джерела. Вітчизняна та зарубіжна історіографія про боротьбу колоніальних і залежних країн за національне визволення.

Тема 2. Визвольний рух у Китаї

Міжнародне становище Китаю напередодні Першої світової війни. Соціально-економічний устрій. Політична боротьба. Мілітаристські кліки. Рішення Паризької мирної конференції щодо Китаю. Визвольний рух «4 травня 1919 р.». Виступи робітників. «Рух за нову культуру». Утворення марксистських груп. Перший з'їзд КПК. Звернення радянського уряду до Китаю. Китай і Комінтерн. Утворення селянських спілок. Гуаньчжоуський уряд Сунь Ятсена. Утворення єдиного фронту. Рішення Вашингтонської конференції щодо Китаю. Радянсько-китайська угода 1924 р. Революційна визвольна війна в провінції Гуандун. Визвольний рух на Півночі Китаю. Сунь Ятсен та його заповіт. Події 30 травня 1925 р. – початок визвольної революції. Шанхайський та гонконгський страйки. Ідейно-політична боротьба всередині єдиного фронту. Північний похід. Повстання шанхайських робітників. Інтервенція західних держав. Переворот Чан Кайші в Шанхаї. Визвольна боротьба в провінціях Центрального Китаю. Повстання в Наньчані та Гуандуні. Підсумки революції 1925–1927 рр. Характер і політичний курс гоміньданівської влади на чолі з Чан Кайші. Економічна політика гоміньдану, спроби створення державного сектора. Конфлікт на

КВЖД. Вплив світової економічної кризи на Китай. Народні повстання в Південному Китаї. Виникнення перших частин Червоної Армії та радянських районів. Перший з'їзд Рад Китаю. Аграрна політика КПК, економічні та культурні перетворення. Походи гоміндану в 1930–1933 рр. Окупація Північно-Східного Китаю Японією. Перебазування Червоної Армії на північний захід. Патріотичний антияпонський рух у 1935–1937 рр. Війна Японії за захоплення усього Китаю. Визвольний антияпонський рух китайського народу. Радянсько-китайський пакт про ненапад. Співробітництво між КПК і Гомінданом. Японо-китайський фронт у 1937–1938 рр. Боротьба всередині єдиного антияпонського фронту. Друга світова війна та її вплив на визвольну боротьбу китайського народу. Наступ японських військ у 1944 р. Політика США в Китаї. Вступ СРСР у війну проти Японії. Розгром Квантунської армії та визволення Північно-Східного Китаю. Капітуляція Японії та її значення для визвольної боротьби китайців. Підсумки та значення національно-визвольного руху китайського народу в 1918–1945 рр.

Тема 3. Боротьба корейського народу за незалежність

Піднесення національно-визвольної боротьби у Кореї після Першої світової війни. Народне повстання 1919 р. Придушення його японською колоніальною владою. Політичні маневри японських правлячих кіл у Кореї. Боротьба проти колоніального режиму у 20-ті роки XX ст. Антиколоніальні виступи робітників і селян. Виникнення Компартії Кореї. Участь окремих прошарків національної буржуазії та поміщиків у антияпонській боротьбі. Світова економічна криза і Корея. Перетворення Кореї у воєнний плацдарм Японії. Антияпонська боротьба корейських партизан. Участь у ній комуністів та інших лівих організацій. «Товариство відродження Батьківщини» – організація антияпонських патріотичних сил та її діяльність. Народно-визвольний рух корейського народу під час Другої світової війни. Капітуляція Японії і визволення Кореї.

Тема 4. Боротьба народів Індокитаю за своє визволення

Політика французьких колонізаторів в Індокитаї після Першої світової війни. Національно-визвольний рух народів В'єтнаму, Лаосу та Камбоджі. Утворення та діяльність патріотичних організацій. Утворення Комуністичної партії Індокитаю та її участь у визвольній боротьбі. Ідейно-політична боротьба в патріотичному антифранцузькому таборі. Співробітництво національно-патріотичних організацій країн Індокитаю з лівими партіями та організаціями Франції. Японське вторгнення в Індокитай. Рух опору народів В'єтнаму, Лаосу та Камбоджі проти японських окупантів. Участь в ньому різних прошарків населення та різних політичних сил. Ліга визволення В'єтнаму (В'єтмінь). Збройні виступи проти японських окупаційних військ. Серпнева революція у В'єтнамі (1945 р.).

Тема 5. Національно-визвольний рух в Індонезії

Індонезія після Першої світової війни. Голландська колоніальна політика в країні. Посилення репресивної політики колонізаторів. Активізація визвольної боротьби. Ідейно-політична боротьба в антиголландському таборі. Виникнення Компартії Індонезії, її стратегічний і тактичний курс. Сарекат Іслам та його діяльність; розкол у Сарекаті Ісламі. Антиколоніальне народне повстання 1926–1927 рр. Боротьба між прихильниками насильства та мирних форм боротьби з колоніальним режимом у визвольному русі. Діяльність Сукарно та його прихильників. Організація єдиного національного фронту. Боротьба течій в патріотичному таборі. Захоплення Індонезії японською армією. Японський окупаційний режим. Рух опору. Висунення п'яти принципів (панча сіла). Колабораціоністський рух. Серпнева революція 1945 р.

Тема 6. Визвольний рух народів Індії

Британська Індія після Першої світової війни. Англійський колоніальний режим. Національно-визвольний рух, очолюваний Індійським національним конгресом (ІНК). Політична діяльність М. К. Ганді, його програма та тактика. Масова ненасильницька антианглійська кампанія неспівробітництва, очолювана М. К. Ганді. Амрітсарський розстріл і

пенджабське повстання 1919 р. Халіфатистський рух. Робітничі та селянські виступи (мопла, акалі, ека). Повстання племен на кордоні з Афганістаном. Національно-революційні організації та їх виступи. Утворення профспілок. Виникнення перших комуністичних груп. Події в Чаурі-Чаура. Припинення масового руху (1922 р.). Боротьба течій в ІНК і визвольному русі. Свараджисти, їхня програма та тактика. Утворення Компартії Індії. Робітничо-селянські партії та їхня діяльність. Релігійно-общинні рухи. Діяльність Хінду Махасабхи та Мусульманської ліги. Кампанії громадянської непокори 1930–1934 рр., очолювані М. К. Ганді. Народні повстання в Пешаварі й Шалапурі. Конференції круглого столу. Повстання в князівствах Альвар і Кашмір. Боротьба течій у визвольному русі після припинення громадянської непокори. Гандистський рух за права хариджан. Відносини ІНК і КПП. Утворення Конгрес-соціалістичної партії. Виникнення Всеіндійської селянської спілки. Конституція 1935 р. Спроби утворення єдиного атианглійського національного фронту. Вибори 1937 р. Утворення Конгресом провінційних урядів та їхня політика. Діяльність лівого крила національно-визвольного руху. С. Ч. Бос та його політична програма. Боротьба в Конгресі між правим і лівим крилом. Діяльність комуністів у національному конгресі. М. Н. Рой та діяльність очолюваної ним Ліги радикальних конгресистів. Індусько-мусульманські відносини напередодні Другої світової війни. Висунення Мусульманською лігою вимоги створення Пакистану. Позиції політичних партій Індії на початку Другої світової війни. Участь Індії у війні. Вимоги ІНК про надання Індії політичної незалежності. Антианглійські виступи 1942–1944 рр. Репресії колонізаторів проти патріотичних партій та організацій. Ставлення КПП до війни, її легалізація. Збройна боротьба за незалежність на чолі з С. Ч. Босом. Індійська національна армія.

Тема 7. Боротьба Афганістану за незалежність

Афганістан після Першої світової війни. Піднесення визвольного руху. Прихід до влади Аманулли-хана. Проголошення незалежності Афганістану.

Англо-афганська війна і відновлення незалежності країни. Реформи уряду Аманулли. Радянсько-афганський пакт про ненапад і нейтралітет. Реакційні заклоти 1924–1925 рр. Роль англійців у скиненні Аманулли-хана. Боротьба за незалежність Афганістану під час Другої світової війни.

Розділ 2

Тема 8. Національно-визвольний рух в Ірані

Іран після Першої світової війни. Анулювання нерівноправних угод і вихід російських військ з Ірану. Англійська інтервенція. Англо-іранська угода 1919 р. Боротьба проти англійських колонізаторів та їхньої агентури в Ірані. Національно-визвольний рух в Іранському Азербайджані, Гілян та Хорасані. Утворення Компартії Ірану. Державний переворот 1921 р. Скинення династії Каджарів. Реформи Реза-шаха. Економічна та політична активність США в Ірані. Введення радянських військ у північні райони та англійських військ у південні райони Ірану під час Другої світової війни. Визвольна боротьба й скинення Реза-шаха. Посилення впливу США наприкінці Другої світової війни.

Тема 9. Національно-визвольний рух у Туреччині

Соціально-економічне та політичне становище Туреччини після Першої світової війни. Поразка Османської імперії та окупація частини турецької території військами Антанти. Організація турецьких націоналістів – «Товариство захисту прав». Створення національного уряду на чолі з Мустафою Кемаль-пашою (Ататюрком). Боротьба турецького народу з іноземною інтервенцією. Відносини з Радянською Росією. Робітничий та селянський рух. Утворення Компартії Туреччини. Радянсько-турецька угода 1921 р. Перемога турецьких патріотів над інтервентами. Проголошення республіки. Підсумки національно-визвольного руху в Туреччині.

Тема 10. Визвольний рух в арабських країнах

Арабські країни після Першої світової війни. Нові форми колоніальної політики західних держав в арабських країнах. Специфіка мандатної системи на арабському Сході. Характерні особливості арабського національного

визвольного руху. Участь у ньому різних політичних, релігійних і громадських організацій. Ідейно-політична боротьба серед борців за національну незалежність. Егалітаристські рухи. Утворення компартій. Воєнні дії на території арабських країн під час Другої світової війни. Посилення впливу США в арабських країнах. Рух арабської єдності. Створення Ліги арабських держав.

Тема 11. Боротьба єгипетського народу за незалежність

Становище Єгипту після Першої світової війни. Характер національно-визвольного руху. Партія «Вафд» та її роль у антиколоніальній боротьбі. Утворення Компартії. Ідейно-політична боротьба в єгипетському визвольному русі. Декларація британського уряду про незалежність Єгипту. Вафдистський уряд та його політика. Визвольний рух у 30-ті роки. Англо-єгипетська угода 1936 р. Воєнні дії на території Єгипту під час Другої світової війни.

Тема 12. Національно-визвольний рух у країнах Магриба

Соціально-економічне та політичне становище Алжиру, Тунісу й Марокко. Французька та іспанська колоніальна політика в зонах протекторату. Національно-визвольний рух, його форми й методи. Ідейно-політична боротьба серед борців за незалежність. Егалітаристські партії та організації. Релігійний чинник. Народний фронт у Тунісі. Франко-туніська угода. Відміна «туземного кодексу» в Алжирі (1927 р.). Повстання в Східному Алжирі (травень 1945 р.). Повстання рифів проти іспанських колонізаторів у Марокко та його наслідки. Боротьба марокканців проти французьких колонізаторів.

Визвольна боротьба народів Тропічної та Південної Африки.

Результати переділу Африки після Першої світової війни. Доля колишніх німецьких колоній. Посилення колоніальної експансії. Нові форми й методи визвольної боротьби. Селянські виступи та сектантські рухи. Поява культурно-просвітницьких і громадсько-політичних організацій та їхня роль в поширенні антиколоніальних ідей. Панафриканізм. Страйкова боротьба,

створення перших робітничих організацій. Егалітаристські рухи та течії. Релігійні рухи. Ідейно-політична боротьба серед борців за національне визволення. Національно-визвольний рух під час Другої світової війни. Програма й діяльність Африканського національного конгресу. Ліга прав африканців.

3. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Найменування тем	Кількість годин					
		Усього	Усього ауд.	Лекцій	Сем.	Практ.	Сам. роб.
Розділ 1							
1	Вступ	2	2	2			-
2	Визвольний рух у Китаї	14	4	4			10
3	Боротьба корейського народу за незалежність	14	4	4			10
4	Боротьба народів Індокитаю за своє визволення	12	2	2			10
5	Національно-визвольний рух в Індонезії	12	2	2			10
6	Визвольний рух народів Індії	12	2	2			10

7	Боротьба Афганістану за незалежність	12	2	2			10
	Всього за розділом 1	78	18	18			60
Розділ 2							
8	Національно-визвольний рух в Ірані	12	2	2			10
9	Національно-визвольний рух у Туреччині	12	2	2			10
10	Визвольний рух в арабських країнах	12	2	2			10
11	Боротьба єгипетського народу за незалежність	12	2	2			10
12	Національно-визвольний рух у країнах Магриба	12	2	2			10
13	Визвольна боротьба народів Тропічної та Південної Африки.	12	2	2			10
	Всього за розділом 1	72	12	12			60
	Всього:	150	30	30			120

4. Семінарські заняття

Не передбачені планом

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Мультимедійна презентація за темою «Визвольний рух народів Китаю у 20-ті роки XX ст.»	20
2	Мультимедійна презентація за темою «Боротьба	20

	корейського народу за незалежність у 20-30-ті роки XX ст.»	
3	Мультимедійна презентація за темою «Боротьба індонезійського народу за незалежність у 20-30-ті роки XX ст.»	20
4	Мультимедійна презентація за темою «Боротьба народів Індії за незалежність у 20-30-ті роки XX ст.»	20
5	Мультимедійна презентація за темою «Боротьба народів арабських країн Африки за незалежність у 20-30-ті роки XX ст.»	20
6	«Народи Центральної та Південної Африки у боротьбі з незалежність (20-30-ті роки XX ст.)»	20
Всього		

6. Індивідуальні завдання

не передбачені планом

7. Методи контролю: Письмова контрольна робота за розділами, підсумковий чотирьохрівневий контроль. Письмова відповідь на представлені у програмі питання. Сумарна максимальна кількість балів, які може одержати аспірант – 100 балів.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1	Розділ 2	К/р, передбачена навчальним планом за розділом 1	К/р, передбачена навчальним планом за розділом 2	Разом	60	100
10	10	10	10	40		

Критерії оцінювання контрольних робіт:

10 балів – надано вичерпну відповідь на питання;

8-9 балів – надано в основному вірну відповідь на питання;

5-7 балів – надано частково вірну відповідь на питання;

0-4 бали – відсутність відповіді на питання, недостатня або невірна відповідь.

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи

Оцінка 55–60 балів передбачає повне і впевнене засвоєння програми курсу, знання основних джерел і додаткової літератури, уміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, порівнювати, оцінювати, пояснювати історичні факти на основі здобутих із різних джерел знань, користуватися науковою термінологією.

50–54 бали виставляється за впевнене засвоєння курсу, знання історичної хронології, уміння логічно будувати відповідь, робити аргументовані висновки, аналізувати історичний матеріал. Також за умови, якщо студент припустився незначних помилок або зробив не зовсім повні висновки.

40–49 балів передбачає виконання всіх вимог до оцінки, за наявності принципових помилок при викладанні засвоєного матеріалу або неповних висновків.

30–39 балів передбачає часткове висвітлення змісту теоретичних питань та недостатнє вміння застосовувати теоретичні знання для розв’язання практичних завдань. При цьому студент не вміє логічно мислити. Поставлене завдання виконане ним не повністю, але у його відповідях продемонстроване розуміння основних положень матеріалу навчальної дисципліни.

20–29 балів передбачає виконання всіх вимог до оцінки, а також якщо в студента виникають проблеми навіть з відтворенням основного матеріалу.

0–19 балів виставляється, якщо студент не засвоїв матеріал, передбачений програмою курсу.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	Для чотирирівневої системи оцінювання
90 – 100	відмінно
70 – 89	добре

50 – 69	задовільно
1 – 49	незадовільно

Список джерел та літератури до курсу

Антонова К. А., Бонгард-Левин Г. М., Котдовский Г. Г. История Индии. – М., 1998.

Африка: Энциклопедический справочник: В 2-х т. – М., 1987.

Васильев Л. С. и др. История Китая. – М., 1998.

Васильев Л. С. История религий Востока. – М., 1999.

Васильев Л. С. История Востока: В 2-х т. – М., 2003.

Глазунов Е. П., Исаев М. П. Страны Индокитая: путь борьбы и свершений. – М., 1987.

Иран. Очерки новейшей истории. – М., 1976.

История Афганистана. – М., 1982.

История Востока: В 6 т. – М., 2004.

История Индонезии: В 2-х т. – М., 1992.

История Ирана. – М., 1977.

История Китая. – М., 1998.

История народов Восточной и Центральной Азии с древнейших времен до наших дней. – М., 1986.

История национально-освободительной борьбы народов Африки в новейшее время. – М., 1988.

История Тропической и Южной Африки (1918–1988). – М., 1989.

История Японии. 1868–1998. – Т. 2. – М., 1998.

Козицький А. М. Новітня історія Азії та Африки. – Львів, 2003.

Кузнецов Ю. Д. и др. История Японии. – М., 1988.

Кутаков Л. Очерки новейшей истории Японии (1918–1963). – М., 1965.

Лекции по истории Кореи. – М., 1997.

Новейшая история арабских стран Азии (1917–1985). – М., 1988.

Новейшая история арабских стран Африки (1917–1987). – М., 1987.

Новейшая история Китая. 1917–1970. – М., 1972.

Новейшая история Китая. 1917–1927. – М., 1983.

Новейшая история Китая. 1927–1949. – М., 1984.

Новейшая история стран Азии и Африки. XX век: Учебник для вузов: В 3-х т. – М., 2001.

Новейшая история Турции. – М., 1968.

Политические портреты борцов за национальную независимость. – М., 1983.

Сергійчук І. М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець XX ст.). – Суми, 2002.

Таммита-Дельгода С. Индия. История страны. – М., 2010.

Чувпило О. О. Видатні борці за незалежність Індії. – Харків, 2000.

Чувпило О. О. Вибрані індологічні твори. – Харків, 2013.

Чувпило О. О. Ідейно-політична боротьба в Індійському національному конгресі (20–30-ті роки XX ст.). – Харків, 2015.

Юрлов Ф. Н., Юрлова Е. С. История Индии. XX век. – М., 2010.